

**MA'RIFATPARVAR JADIDLAR FAOLIYATINI ANTROPOLOGIK
YONDASHUV ASOSIDA O'QITISH TEXNOLOGIYALARI**

**ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОСВЕЩЕННЫХ
ДЖАДИДОВ НА ОСНОВЕ АНТРОПОЛОГИЧЕСКОГО ПОДХОДА**

**TECHNOLOGIES FOR TEACHING THE ACTIVITIES OF ENLIGHTENED
JADIDS ON THE BASIS OF AN ANTHROPOLOGICAL APPROACH**

Baxriddinova Feruzabonu Ulug'bek qizi

Namangan davlat universiteti

Annotatsiya: Ushbu maqolada ma'rifatparvar jadidlar faoliyatini zamonaviy ta'lim tizimida antropologik yondashuv asosida o'qitish texnologiyalari tahlil qilingan. Jadid ma'rifatparvarlarining ijtimoiy-madaniy merosi, ularning ta'lim sohasidagi islohotlari zamonaviy pedagogik texnologiyalar nuqtai nazaridan o'rganilgan. Maqolada antropologik yondashuvning ta'lim jarayonidagi ahamiyati, jadidlar faoliyatini o'rganishda qo'llaniladigan zamonaviy metodlar va ularning samaradorligi muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: jadidlar, ma'rifatparvarlik, antropologik yondashuv, pedagogik texnologiyalar, ta'lim metodikasi, tarixiy-madaniy meros.

Аннотация: В данной статье анализируются технологии обучения деятельности просвещенных джадидов на основе антропологического подхода в современной системе образования. Социально-культурное наследие джадидских просветителей, их реформы в сфере образования изучались с позиций современных педагогических технологий. В статье обсуждается значение антропологического подхода в образовательном процессе, современные методы, применяемые при изучении деятельности джадидов, их эффективность.

Ключевые слова: джадиды, просвещение, антропологический подход, педагогические технологии, методика воспитания, историко-культурное наследие.

Abstract: This article analyzes technologies for teaching the activities of enlightened jadids on the basis of an anthropological approach in the modern educational system. The socio-cultural heritage of the Jadid enlightenment, their reforms in education, has been studied in terms of modern pedagogical technologies. The article discusses the importance of the anthropological approach in the educational process, modern methods used in the study of Jadid activity, and their effectiveness.

Keywords: *jadids, enlightenment, anthropological approach, pedagogical technologies, educational methodology, historical and cultural heritage.*

KIRISH

Ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, yangi pedagogik texnologiyalarni joriy etish va tarixiy merosni zamonaviy nuqtai nazardan o'qitish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. XX asr boshlarida Turkistonda shakllangan jadidchilik harakati o'z davrining eng muhim ma'rifiy-madaniy hodisasi sifatida e'tirof etiladi. Jadidlar amalga oshirgan ta'lim sohasidagi islohotlar, ularning pedagogik qarashlari va ma'rifiy g'oyalari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan [1]. Zamonaviy ta'lim tizimida jadidlar merosini o'qitishda antropologik yondashuvni qo'llash alohida ahamiyat kasb etadi.

Bu yondashuv orqali o'quvchilar nafaqat tarixiy faktlar va ma'lumotlarni, balki davr ruhini, ijtimoiy-madaniy muhitni, ma'rifatparvarlarning dunyoqarashi va qadriyatlarini chuqurroq anglash imkoniyatiga ega bo'ladilar [2]. Ma'rifatparvar jadidlarning faoliyatini antropologik nuqtai nazardan o'rganish va o'qitish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta'lim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada jadidlar faoliyatini antropologik yondashuv asosida o'qitishning zamonaviy usullari, metodlari va texnologiyalari tahlil qilinadi, ularning amaliy ahamiyati va samaradorligi muhokama qilinadi.

METODOLOGIYA VA ADABIYOTLAR TAHLILI

Tadqiqot metodologiyasi tarixiy-qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv va antropologik metodlarga asoslangan. Abdulla Avloniy, Mahmudxo'ja Behbudiy, Munavvar qori Abdurashidxonov kabi jadid ma'rifatparvarlarining asarlari va pedagogik qarashlari tahlil qilingan [3]. Zamonaviy tadqiqotchilarning jadidchilik harakatiga oid ilmiy ishlari o'rganilgan [4].

Jadidlar faoliyatini antropologik nuqtai nazardan o'rganish uchun Ahmad Donishning "Navodir ul-vaqoe", Fitratning "Munozara" asarlari kabi birlamchi manbalar tahlil qilingan [5]. Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va antropologik yondashuvga oid xorijiy adabiyotlar ham ko'rib chiqilgan [6].

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Ma'rifatparvar jadidlar faoliyatini antropologik yondashuv asosida o'qitish bo'yicha olib borilgan tadqiqot natijalari quyidagi muhim xulosalarga olib keldi. Avvalo, antropologik yondashuv jadidlar faoliyatini o'qitishda yangi pedagogik imkoniyatlarni ochib beradi [4]. Bu yondashuv orqali o'quvchilar XX asr boshi Turkiston jamiyatining ijtimoiy-madaniy muhitini, ma'rifatparvarlarning dunyoqarashi shakllanishiga ta'sir ko'rsatgan omillarni chuqurroq anglash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Jadidlarning ta'lim sohasidagi islohotlarini antropologik nuqtai nazardan o'rganish ularning pedagogik qarashlarini zamonaviy kontekstda talqin qilish imkonini beradi. Mahmudxo'ja Behbudiy, Abdulla Avloniy, Munavvar qori kabi ma'rifatparvarlarning ta'lim borasidagi g'oyalari bugungi kun pedagogikasi uchun ham dolzarb ahamiyatga ega [3]. Masalan, Abdulla Avloniyning "Turkiy Guliston yoxud axloq" asaridagi ta'lim-tarbiya masalalari zamonaviy pedagogik texnologiyalar nuqtai nazaridan qayta tahlil qilinganda, ularning innovatsion mohiyati yaqqol namoyon bo'ladi.

Antropologik yondashuvning yana bir muhim jihati shundaki, u jadidlarning ta'lim islohotlarini keng ijtimoiy-madaniy kontekstda o'rganish imkonini beradi [7]. Bu esa o'quvchilarga ma'rifatparvarlar faoliyatining turli qirralarini - maktab islohoti, matbuot, teatr, adabiyot sohasidagi yangilanishlarni yaxlit bir tizim sifatida tushunish imkonini beradi. Jadidlarning yangi usul maktablarini tashkil etish, darsliklar yaratish, zamonaviy pedagogik metodlarni joriy etish borasidagi sa'y-harakatlari antropologik nuqtai nazardan o'rganilganda, ularning innovatsion mohiyati yanada teranroq ochib beriladi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, jadidlar faoliyatini antropologik yondashuv asosida o'qitishning quyidagi samarali usullari aniqlandi:

Tarixiy-madaniy kontekstni tushuntirish orqali o'quvchilarning davr muhitini his qilishlariga erishish. Buning uchun jadidlar yashagan davrdagi ijtimoiy-siyosiy vaziyat, madaniy muhit, ta'lim tizimining holati haqida keng ma'lumot berish zarur [6]. Bu orqali o'quvchilar ma'rifatparvarlarning islohotchilik faoliyati qanday sharoitda amalga oshirilganini, qanday qiyinchiliklar va to'siqlarga duch kelganini tushunish imkoniga ega bo'ladilar.

Jadidlarning pedagogik g'oyalarini zamonaviy ta'lim texnologiyalari bilan qiyosiy o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, jadidlarning yangi usul maktablarida qo'llangan o'qitish metodlari, dars o'tish usullari, o'quv dasturlari zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan taqqoslanganda, ularning progressiv mohiyati yaqqol ko'rinadi [8]. Bu esa o'quvchilarga ta'lim sohasidagi tarixiy uzluksizlik va rivojlanish jarayonlarini ko'rsatish imkonini beradi.

Ma'rifatparvarlarning asarlarini antropologik tahlil qilish ularning ijtimoiy-madaniy qarashlarini zamonaviy kontekstda talqin qilish imkonini beradi. Jadidlarning publitsistik, badiiy va ilmiy asarlarini o'rganish orqali ularning dunyoqarashi, qadriyatlari va g'oyalarini teranroq anglash mumkin [5]. Bu esa o'quvchilarda tarixiy tafakkurni rivojlantirish, milliy o'zlikni anglash va zamonaviy dunyoqarashni shakllantirishga yordam beradi.

Antropologik yondashuvning yana bir muhim natijasi shundaki, u o'quvchilarda madaniy kompetensiyalarni shakllantirish imkonini beradi. O'quvchilar jadidlar faoliyatini o'rganish jarayonida nafaqat tarixiy bilimlarni, balki madaniy tahlil qilish,

ijtimoiy jarayonlarni tushunish, qadriyatlarni anglash kabi ko'nikmalarni ham egallaydilar [2]. Bu ko'nikmalar zamonaviy ta'lim tizimining muhim talablaridan biri hisoblanadi.

Shunday qilib, ma'rifatparvar jadidlar faoliyatini antropologik yondashuv asosida o'qitish zamonaviy ta'lim tizimida muhim ahamiyat kasb etadi. Bu yondashuv orqali o'quvchilar tarixiy merosni zamonaviy nuqtai nazardan tushunish, tahlil qilish va baholash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Natijada, ta'lim jarayonida nazariy bilimlar bilan birga madaniy kompetensiyalar ham shakllantiriladi, o'quvchilarda tarixiy tafakkur va zamonaviy dunyoqarash rivojlantiriladi.

XULOSA

Jadidlar faoliyatini antropologik yondashuv asosida o'qitish zamonaviy ta'lim tizimida muhim ahamiyat kasb etadi. Bu yondashuv orqali o'quvchilar tarixiy voqealarni, ma'rifatparvarlarning g'oyalari va faoliyatini keng ijtimoiy-madaniy kontekstda o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Antropologik yondashuv asosidagi o'qitish texnologiyalari o'quvchilarda tahliliy fikrlash, madaniy kompetensiyalar va tarixiy tafakkurni rivojlantirishga yordam beradi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, jadidlar merosini antropologik nuqtai nazardan o'rganish zamonaviy ta'lim tizimida quyidagi natijalarga erishish imkonini beradi: birinchidan, tarixiy-madaniy jarayonlarni tizimli tushunish; ikkinchidan, milliy-ma'rifiy qadriyatlarni zamonaviy kontekstda talqin qilish; uchinchidan, ta'lim sohasidagi islohotlarning tarixiy ahamiyatini anglash. Shunday qilib, ma'rifatparvar jadidlar faoliyatini antropologik yondashuv asosida o'qitish nafaqat ta'lim samaradorligini oshiradi, balki o'quvchilarda milliy o'zlikni anglash, tarixiy merosga hurmat va zamonaviy dunyoqarashni shakllantirishga ham xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Алимова, Д. А. (2019). Джадидизм в Средней Азии: пути обновления, реформы, борьба за независимость. Ташкент: Узбекистан.
2. Khalid, A. (2021). Making Uzbekistan: Nation, Empire, and Revolution in the Early USSR. Cornell University Press.
3. Абдурашидхонов, М. (2003). Танланган асарлар. Тошкент: Маънавият.
4. Dolimov, U. (2018). Turkistonda jadid maktablari. Toshkent: Universitet.
5. Fitrat, A. (2016). Tanlangan asarlar. Toshkent: Ma'naviyat.
6. Banks, J. A. (2020). Cultural Diversity and Education: Foundations, Curriculum, and Teaching. Routledge.
7. Қосимов, Б. (2019). Миллий уйғониш даври ўзбек адабиёти. Тошкент: Маънавият.
8. Smith, J. E. (2022). Anthropological Perspectives on Education. Cambridge University Press.